

DOI: 10.15276/ETR.03.2026.12

DOI: 10.5281/zenodo.20684130

UDC: 351+ 338.48+ 502.131.1

JEL H70, Q56, L83, R58

Received: 2025-03-02, Revised: 2026-04-12, Accepted: 2026-04-25, Published: 2026-05-13

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ОДЕЩИНИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

MECHANISMS FOR ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF GREEN TOURISM DEVELOPMENT IN THE ODESA REGION'S TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Maryna Ye. Shepel, PhD in Pedagogy, Associate Professor
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6534-9797
Email: shepel.m.ie@op.edu.ua

Nataliia V. Husarina, Doctor of Economics, Professor
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3418-9422
Email: husarina.n.v@op.edu.ua

Alla A. Balan, PhD in Economics, Associate Professor
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2017-8813
Email: a.a.balan@op.edu.ua

Шепель М.Є., Гусаріна Н.В., Балан А.А. Механізми підвищення ефективності публічного управління розвитком зеленого туризму в територіальних громадах Одещини у контексті сталого розвитку. Науково-методична стаття.

У статті досліджено механізми публічного управління розвитком зеленого туризму в Одеській області в умовах сталого розвитку. Проаналізовано динаміку туристичного збору за 2018–2022 рр. та показники діяльності засобів розміщування у 2018–2024 рр. під впливом пандемії COVID-19 і повномасштабної війни. За допомогою SWOT-аналізу визначено сильні й слабкі сторони рекреаційного потенціалу регіону, а також ринкові загрози та можливості, зокрема потенціал гастротуризму та реадптації ветеранів. Виявлено, що розвиток галузі стримують зношена інфраструктура, низький сервіс та слабка категоризація садиб. Авторами запропоновано комплексну модель удосконалення публічного управління, що об'єднує стратегічний, нормативно-правовий, фінансовий, кадровий та екологічний рівні задля сталого розвитку громад.

Ключові слова: публічне управління, зелений туризм, територіальні громади, сталий розвиток, Одеська область

Shepel M.Ye., Husarina N.V., Balan A.A. Mechanisms for Enhancing the Effectiveness of Public Administration of Green Tourism Development in the Odesa Region's Territorial Communities in the Context of Sustainable Development. Scientific and methodical article.

The article deals with public administration mechanisms for green tourism development in the Odesa region amid sustainable development. The dynamics of tourism tax revenues for 2018–2022 and accommodation facility indicators for 2018–2024 were analyzed under the impact of COVID-19 and the full-scale war. Using SWOT analysis, the strengths, weaknesses, threats, and opportunities of the region's potential have been identified, including gastro-tourism and veterans' post-war readaptation. The study reveals that worn-out infrastructure, low service levels, and weak estate categorization hinder industry growth. The authors propose a comprehensive public administration model integrating strategic, regulatory, financial, human resource, and environmental levels for sustainable community development.

Keywords: public administration, green tourism, territorial communities, sustainable development, the Odesa region

Сьогодні розвиток зеленого туризму стає все більш актуальним у контексті сталого розвитку територій, зокрема в Україні. Одеська область, багата на природні ресурси, культурну спадщину та історичні пам'ятки, має величезний потенціал для розвитку зеленого туризму. У світлі сучасних екологічних викликів, необхідності збереження природного середовища та покращення якості життя місцевого населення, публічне управління в цій сфері набуває особливої значущості. Актуальність дослідження розвитку зеленого туризму в територіальних громадах Одеської області зумовлена кількома чинниками. По-перше, зелений туризм сприяє економічному розвитку регіонів, створюючи нові робочі місця та залучаючи інвестиції. По-друге, він забезпечує збереження природних ресурсів, адже акцентує увагу на екологічних аспектах і сталих практиках, що дозволяє зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. По-третє, розвиток зеленого туризму сприяє формуванню позитивного іміджу територіальних громад, підвищуючи їх конкурентоспроможність на ринку туристичних послуг. По-четверте, зелений туризм сприяє реадптації та реінтеграції військово-вослужбовців та ветеранів, адже природа позитивно впливає на їх психологічний.

Аналіз останніх публікацій по проблемі

У працях З. Живко, Ю. Боруцької, М. Рія [1] визначено ключові чинники розвитку сільського зеленого туризму, зокрема ресурсний потенціал та інституційну підтримку. Значення зеленого туризму для економічної спроможності громад підкреслюють В. Булавинець, О. Заклекта [2], тоді як теоретико-методичні аспекти та інфраструктурні проблеми аналізують І. Дубович, З. Сенета [3]. Інституційно-економічні засади розвитку галузі та її роль у «зеленій» економіці висвітлено у монографії Б.В. Буркинського, Т.П. Галушкіної, В.Є. Реутова [4]. Регіональні тенденції, зокрема в Одеській області, досліджують І.А. Арсененко, Л.М. Донченко, І.А. Донець, О.М. Левада, Т.В. Зав'ялова [5], а також І. Калмикова [6], які акцентують на синергії сільського, гастрономічного та еногастрономічного туризму. Подібні підходи простежуються у роботах Т. Калини, Є. Рудніченко [7]. Теоретичну основу галузі формують навчальні посібники П.В. Горішевського, В.П. Васильєва, Ю.В. Зінька [8], а також Т.Ю. Лужанської, С.С. Махлинця, Л.І. Тебляшкіної [9]. Економічні та управлінські аспекти розвитку зеленого туризму в регіонах висвітлюють А.О. Кравчук [10], І.О. Крюкова [11], О.Л. Михайлюк [12], тоді як міжнародний досвід адаптації практик аналізують Л.І. Оппельд, А.О. Гордіян [13]. У європейських дослідженнях сільський туризм розглядається як інструмент сталого розвитку, диверсифікації сільської економіки та збереження культурного ландшафту. Зокрема, у працях Hall, Derek R, Kirkpatrick, Irene and Mitchell, Morag [14], L. Roberts [15], B. Bramwell [16], R. Sharpley [17], H. Lane [18], G. Cawley & D. Gillmor [19], M. Woods [20], Hurduzeu, G., Pânzaru, R.L., Medelete, D.M., Ciobanu, A., & Enea, C. [21]. Підкреслюється значення багатофункціональності сільських територій, участі громад, кластеризації та високих стандартів якості послуг. Європейські підходи також акцентують на інтеграції агротуризму в регіональні стратегії розвитку та екологічній відповідальності. Соціально-економічний вплив галузі на сільські території розглядають В.А. Лизогуб, О.В. Перов [22], а поведінкові аспекти попиту – В.М. Стамат, А.А. Смирнова, Н.С. Савченко [23]. Кластерні моделі розвитку обґрунтовує S. Nezdouminov [24], а інноваційний потенціал зеленого туризму в контексті «зеленої» економіки – Б.В. Хахалуха [25].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Узагальнюючи науково-дослідні джерела бачимо, що сільський зелений туризм розглядається як багатовимірний інструмент сталого розвитку територій, однак потребують подальшого опрацювання питання післявоєнної трансформації галузі, кластеризації та інтеграції гастрономічних практик у туристичні продукти регіонів.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання)

Метою статті є шляхи покращення механізмів публічного управління сферою зеленого туризму в територіальних громадах Одещини у контексті сталого розвитку.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення сучасної економічної науки, теорії публічного управління та концепції сталого і багатофункціонального розвитку сільських територій. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечило об'єктивність аналізу. Зокрема, за допомогою методів системного, логічного та порівняльного аналізу було опрацьовано теоретико-методичну базу та міжнародні підходи до екотуризму. Статистико-економічний та трендовий аналіз застосовано для оцінювання динаміки надходжень туристичного збору за 2018–2022 роки та дослідження коливань показників функціонування колективних засобів розміщування в Одеській області у період 2018–2024 років під впливом пандемії COVID-19 та безпекових викликів війни. Комплексне оцінювання внутрішніх факторів потенціалу регіону та зовнішніх ризиків ринку здійснено на основі методу SWOT-аналізу, тоді як метод моделювання дозволив розробити та візуалізувати багаторівневу модель удосконалення публічного управління галуззю.

Інформаційну, фактологічну та емпіричну базу дослідження склали чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні звіти Державної статистичної служби Одеської області. Важливою основою розрахунків стали статистичні матеріали Головного управління статистики в Одеській області, а також офіційні документи Одеської обласної державної адміністрації, включаючи Паспорти Одеської області за 2022 і 2024 роки та Екологічний паспорт регіону за 2024 рік. Додатково залучено інформаційні ресурси Всеукраїнської спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму, зокрема матеріали щодо категоризації садиб за програмою «Українська гостинна садиба», а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені диверсифікації аграрного сектору, кластеризації та інтеграції гастрономічних практик у туристичний продукт.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування

У площині нашого дослідження необхідно розглянути тристичний потенціал Одещини. Одеська область утворена 27 лютого 1932 року. Площа регіону становить 33,3 тис. кв. км (5,5% території України). Відстань від Одеси до Києва становить 652 км залізницею та 480 км автошляхом. Розрахункова чисельність населення на 1 січня 2025 року – 2 495,9 тис. осіб.

Клімат області характеризується вологим помірно континентальним режимом із поєднанням континентальних і морських впливів. Середньорічні температури змінюються від 8,2 °С на півночі до 10,8 °С на півдні; річна сума опадів – 340 – 470 мм. Вітровий режим взимку визначають північні та південно-західні вітри, влітку – північно-західні та північні. Південні райони відзначаються підвищеною частотою посух і суховіїв.

Територія області охоплює Північно-Західне Причорномор'я – від гирла Дунаю до Тилігульського лиману, з морською береговою лінією близько 300 км. Простягання від узбережжя на північ сягає 200–250 км.

Гідрографічна мережа належить басейнам Чорного моря, Дністра та Південного Бугу. В області налічується близько 200 річок довжиною понад 10 км. Найбільші водотоки – Дунай (з Кілійським гирлом), Дністер (з притокою Кучурган), Кодима та Савранка. Приморська зона включає численні прісноводні (Кагул, Ялпуг, Катлабух) і солоні озера (Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас), а також великі лимани — Дністровський, Куяльницький і Хаджибейський [26].

Одеська область межує з Вінницькою, Кіровоградською та Миколаївською областями, а також із Республікою Молдова та Румунією.

Адміністративно область включає 19 міст, 33 селища міського типу та 1122 сільські населені пункти. Функціонують 7 районних рад і 91 рада територіальних громад (19 міських, 25 селищних, 47 сільських).

Геополітичне значення Одещини посилюється участю в європейських міжрегіональних організаціях і Чорноморському Економічному Співробітництві. Основне природне багатство – родючі чорноземи, що забезпечують високий агропромисловий потенціал [26].

Регіон має значні рекреаційні ресурси: мінеральні води, лікувальні грязі, ропу лиманів, морське узбережжя та сприятливий клімат. 6 березня 2019 року Куяльницький лиман отримав статус курорту державного значення «Куяльник» [27].

В області працює 29 санаторно-курортних закладів, серед яких найбільший – ДП «Клінічний санаторій ім. Пирогова» (понад 10 тис. відпочивальників щороку). Переважають бази відпочинку (88%). Санаторії та дитячі санаторії

становлять 19% і 8% відповідно. Пансіонати з лікуванням, бальнеологічні та грязелікарні, а також заклади короткострокового оздоровлення відсутні

У 2020 році через поширення коронавірусної хвороби COVID-19 притік туристів до області зменшився до 4 млн туристів, але у 2021 році завдяки хвилі внутрішнього туризму кількість потоку туристів до Одеської області зросла у порівнянні з 2020 роком.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну нанесло руйнівний вплив на туризм України взагалі та Одещини зокрема. Точної інформації щодо приїжджаючих туристів немає. Постраждали як внутрішній так і зовнішній туризм. Згідно з даними Державної прикордонної служби в Одеській області основну масу зовнішніх туристів у минулі роки становили гості з Молдови, Румунії, Туреччини, Ізраїлю, Болгарії та Білорусі. На сьогоднішній день до нас приїжджають лише представники іноземних ЗМІ та посольств. Також зазначимо, що Одеська область сьогодні стала прихистком вже майже для 120 тис. людей з інших областей України, що були вимушені залишити свої рідні домівки внаслідок війни.

Туризм у світі становить 10% ВВП. У нашій країні цей показник становить лише 1,5% ВВП. Аналіз фінансово-економічних показників від туристичної діяльності в Одеській області показує позитивну динаміку надходжень доходів. Надходження туристичного збору є суттєвим додатковим надходженням до місцевого бюджету. Надходження туристичного збору на Одещині за 2019 рік становлять 21,4 млн грн, що на 84,5% більше у порівнянні з показниками у 2018 році (11,6 млн грн). У 2020 році через поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 та занепад туристичної галузі туристичний збір становив 15,2 млн грн, що на 28,9% менше ніж у 2019 році. У 2021 році завдяки хвилі внутрішнього туризму та потоку туристів до Одеської області надходження туристичного збору становило 26,8 млн грн, що на 76,3% більше у порівнянні з показниками у 2020 році (15,2 млн грн). У 2021 році Одеська область увійшла в ТОП-5 областей України за надходженням від туристичного збору. За перше півріччя 2022 року туристичний збір в області становив 3,8 млн грн. (Рисунок 1) [27].

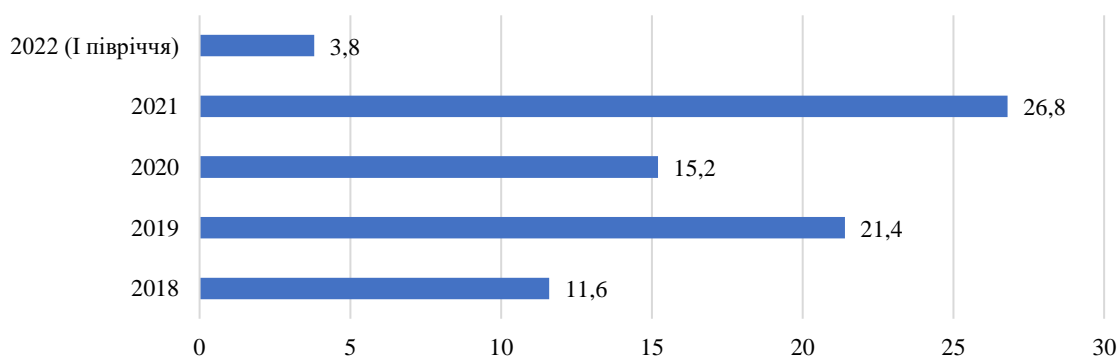

Рисунок 1. Надходження туристичного збору на Одещині за 2018 – I півріччя 2022 рр. (у млн. грн.)

Джерело: складено авторами за матеріалами [27]

На території Одеської області розташовані наступні заклади розміщення: колективні засоби розміщення – близько 1 200 одиниць, з них: бази відпочинку та приватні апартаменти – 572, готелі та апарт-готелі – 540, хостели – 37, садиби сільського туризму – 32.

На сьогоднішній день є декілька об'єктів знищеної/пошкодженої інфраструктури, в тому числі туристичної. На жаль, російські загарбники продовжують нищити туристичну та рекреаційну інфраструктуру Одещини. Функціонує більше 46 туристичних маршрутів. Найбільші туристичні потоки прямують по таких відомих маршрутах туристичної Одещини як-от: Байдарки на Турунчуку; Бессарабська садиба «У Меланії»; Дністровська Амазонія; Ранчо дядюшки Бо; Таємне життя Сиверина Потоцького; Долина троянд; «Як

козаки за сіллю ходили...»; «По хвилях Бессарабії»; Чумацькими шляхами; Шабо та Акерман; Етнопарк «Нью Васюки»; Фру-мушика-Нова; Дунайська-дельта – 0 км тощо [27].

Аналіз статистичних даних щодо функціонування колективних засобів розміщування в Одеській області у 2018–2024 рр. дає змогу оцінити вплив соціально економічних та безпекових умов на туристичну інфраструктуру регіону. Показники демонструють суттєві коливання, пов'язані з пандемією COVID 19, економічними обмеженнями та повномасштабною війною, що безпосередньо вплинули на кількість закладів, їх місткість та туристичний потік.

У таблиці 1 наведено узагальнені дані щодо кількості колективних засобів розміщування, їх місткості та кількості осіб, що ними скористалися.

Таблиця 1. Динаміка показників колективних засобів розміщування в Одеській області (2018–2024 рр.)

Рік	Кількість закладів, од.	Кількість місць, од.	Кількість осіб, що перебували, осіб
2018	177	23 427	289 913
2019	187	26 151	306 474
2020	147	21 707	138 618
2021	109	16 989	158 930
2022	39	4 326	45 129
2023	37	4 442	60 465
2024	39	5 424	82 704

Джерело: складено авторами за матеріалами [28]

Аналізуючи таблицю бачимо, що:

- 2018–2019 рр. характеризуються стабільним зростанням: збільшується кількість закладів, їх місткість та туристичний потік. Це свідчить про активний розвиток туристичної інфраструктури регіону.
- 2020–2021 рр. демонструють різке падіння показників, що пов'язано з пандемією COVID 19 та обмеженнями на пересування. Кількість відвідувачів у 2020 р. зменшилася більш ніж удвічі.
- 2022 р. – найнижчі значення за весь період. Військові дії та безпекові ризики призвели до скорочення кількості закладів майже у 5 разів порівняно з 2019 р.
- 2023–2024 рр. спостерігається поступове відновлення: кількість місць та туристів зростає, хоча рівень докризових років ще не досягнуто.

Туристична галузь виступає стратегічним вектором розвитку області, яка має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення, сприятливий клімат, найбільший морський порт України, курортно-рекреаційний комплекс, транспортна, фінансова та соціально-культурна інфраструктура.

Водночас, подальший розвиток туристичної галузі гальмується через (Рис. 2). Важливого значення набуває SWOT-аналіз туристичного потенціалу Одеської області, який відображено у таблиці 2.

Основними стратегічними завданнями виступають: орієнтація транспортної інфраструктури на обслуговування туристичних потоків; підвищення якості та конкурентоспроможності туристичного продукту; раціональне використання рекреаційного та туристичного потенціалів регіону; розвиток регіональної інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг.

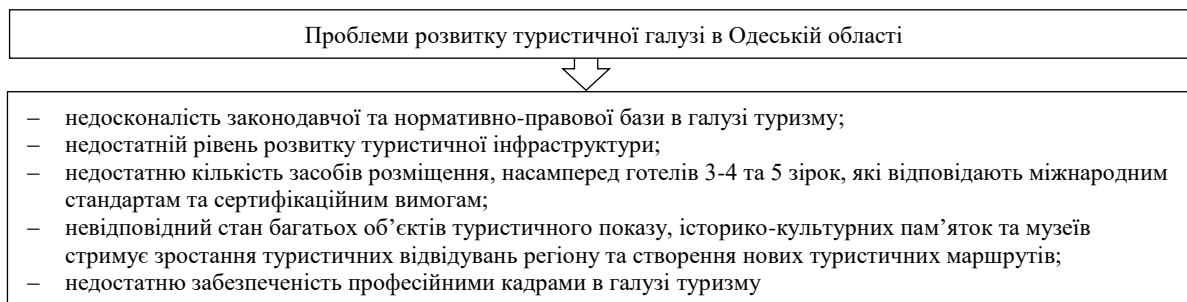

Рисунок 2. Проблеми розвитку туристичної галузі в Одеській області

Джерело: власна розробка авторів

Таблиця 2. SWOT-аналіз туристичного потенціалу Одеської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
приваблива міська архітектура унікальні ресурси, віднесених до світової спадщини ЮНЕСКО; морське узбережжя з інфраструктурою; наявність мінеральних джерел та грязей, включаючи унікальні; самотні природні ресурси; приклади стародавньої історії розвитку; унікальні місцевості; національні традиції та мотиви в одязі; місця, пов'язані з видатними особистостями; внесення центру м. Одеси у світову спадщину ЮНЕСКО.	зanedбаний стан архітектурних та інших історичних пам'яток; недостатній рівень поінформованість та промоції локацій; низький рівень сервісу; недостатня кількість туристичних маршрутів, які не охоплюють значної частини сегментів ринку.
Можливості	Загрози
покращення стану антропогенних ресурсів; покращення якості обслуговування та рівня безпеки туристів; організація нових туристичних локацій та покращення автентичних маршрутів області; створення нової туристичної продукції (суверіри) та підвищення привабливості існуючої; реклама та пропагування туристичних ресурсів та культурно-історичного надбання на всеукраїнських та міжнародних виставках; розширення переліку пам'яток та матеріальних/нематеріальних цінностей у списку ЮНЕСКО.	втрата частини внутрішніх туристів через доступність іноземних ринків туризму, а також через війну РФ, що спричинила виїзд понад 6,2 млн за кордон; сервіс на іноземних ринках вищий; іноземні туристичні продукти більш доступні за цінами та транспортом.

Джерело: власна розробка авторів

У 2024 році спостерігалася позитивна динаміка відновлення сфери туризму за даними аналітичного сервісу HotelMatrix, готелі Одеси отримали рекордне завантаження у 76%, демонструючи найвищий показник серед українських міст (Київ, Львів, Одеса). Водночас середній дохід на номер (ADR) був найнижчим серед цих регіонів – 2129 грн [26].

Розвиток зеленого туризму значною мірою залежить від ефективної взаємодії місцевих органів влади, бізнесу та громадськості. Органи місцевого самоврядування формують нормативно-правові умови, ініціюють стратегічне планування та сприяють розвитку інфраструктури, тоді як підприємці й місцеві жителі безпосередньо реалізують туристичні ініціативи. Важливим інструментом такої взаємодії є консультації, публічні обговорення та партнерські проекти, що забезпечують узгодження інтересів усіх сторін [29].

Одеська область має значний потенціал для розвитку зеленого туризму завдяки унікальним природним ресурсам, культурно-історичній спадщині та етнічному різноманіттю. Попри наявність окремих об'єктів зеленого туризму та зростання інтересу до цього виду діяльності, його частка в туристичній галузі регіону залишається незначною, що свідчить про недостатнє використання наявних можливостей [26].

Суттєвим чинником підвищення якості туристичних послуг є категоризація та стандартизація зелених садиб. В Україні цю функцію виконує програма «Українська гостинна садиба», яка передбачає кілька рівнів якості обслуговування. Водночас значна частина садиб Одеської області не пройшла процедуру категоризації, що ускладнює

контроль якості та знижує конкурентоспроможність регіонального туристичного продукту [30].

Основними перешкодами розвитку зеленого туризму залишаються недостатній рівень соціальної та транспортної інфраструктури, прогалини в нормативно-правовому забезпеченні, слабка інформаційно-маркетингова підтримка та низька поінформованість потенційних туристів. Подолання цих проблем потребує системного підходу та активної участі регіональних органів влади в межах програм соціально-економічного розвитку.

Таким чином, зелений туризм є важливою складовою стратегії сталого розвитку територіальних громад Одеської області. Посилення партнерства між владою, бізнесом і громадськістю, інвестиції в інфраструктуру, удосконалення стандартів якості та активне просування регіону сприятимуть ефективній реалізації потенціалу зеленого туризму та підвищенню рівня життя сільського населення.

Розглянемо шляхи удосконалення публічного управління розвитком зеленого туризму в Одеській області. Одеська область володіє значним природно-ресурсним, культурно-історичним та ландшафтним потенціалом для розвитку зеленого туризму, який може стати важливим чинником соціально-економічного зростання та сталого розвитку територіальних громад. Водночас ефективна реалізація цього потенціалу стримується низкою управлінських, нормативно-правових, фінансових, соціальних і природоохоронних проблем. Представимо шляхи удосконалення публічного управління розвитком зеленого туризму в Одеській області у вигляді моделі (рис. 3).

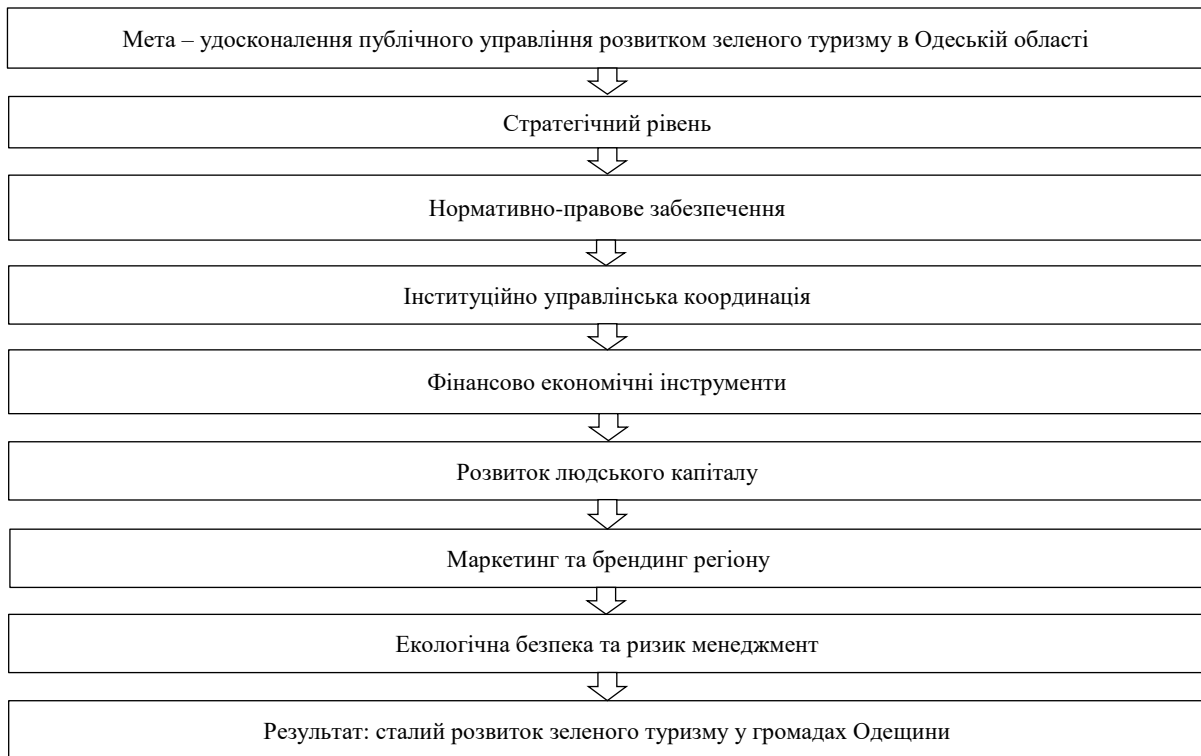

Рисунок 3. Модель удосконалення публічного управління розвитком зеленого туризму в Одеській області

Джерело: власна розробка авторів

Модель удосконалення публічного управління розвитком зеленого туризму в Одеській області передбачає системне поєднання стратегічних, нормативно-правових, інституційно-управлінських, фінансово-економічних, освітніх, маркетингових та екологічних механізмів. Її реалізація спрямована на формування конкурентоспроможної та екологічно орієнтованої туристичної системи, здатної забезпечити сталий соціально-економічний розвиток регіону.

На стратегічному рівні ключовим завданням є формування довгострокової регіональної політики розвитку зеленого туризму. Це передбачає розроблення комплексної стратегії, що визначає пріоритетні напрями, інструменти та очікувані результати розвитку галузі. Важливим елементом є чітке розмежування ролей органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнес-структур та громадськості, що забезпечує багаторівневу взаємодію та партнерську модель управління. Стратегія має інтегрувати екологічні, соціальні та економічні пріоритети, а також відповідати національним і європейським політикам сталого розвитку, включно з положеннями Європейського зеленого курсу.

Ефективне функціонування сфери зеленого туризму неможливе без удосконалення нормативно-правової бази. Необхідним є оновлення законодавчих норм, що регулюють діяльність екотуристичних суб'єктів, а також запровадження чітких стандартів якості та екологічної відповідальності. Важливу роль відіграє впровадження міжнародно визнаних систем сертифікації, зокрема «Зелений ключ», які сприяють підвищенню довіри

споживачів і стимулюють підприємців до впровадження сталих практик. Усунення правових колізій та дублювання повноважень між різними рівнями влади забезпечить узгодженість регуляторного середовища та підвищить ефективність управлінських рішень.

Інституційна складова моделі передбачає створення ефективної системи координації між усіма зацікавленими сторонами. Доцільним є формування єдиного координаційного центру або міжвідомчої робочої групи, відповідальної за планування, моніторинг та оцінювання політики розвитку зеленого туризму. Налаштування взаємодії між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, бізнесом і громадськими організаціями сприятиме формуванню партнерських механізмів – державно-приватного партнерства, туристичних кластерів, регіональних хабів. Такі інституційні форми дозволяють об'єднати ресурси та компетентності для створення інноваційних туристичних продуктів.

Фінансово-економічний блок моделі охоплює інструменти стимулювання підприємницької активності та інвестицій у сферу зеленого туризму. До них належать грантові програми, субсидії, податкові стимули, а також спеціальні механізми підтримки малого підприємництва. Значний потенціал мають міжнародні фінансові інструменти – програми ЄС, трансграничні ініціативи, партнерські проекти з ЮНЕСКО. Паралельно необхідно забезпечити розвиток інфраструктури: транспортної доступності, комунікацій, цифрових сервісів, що є критично важливими для підвищення якості туристичних послуг.

Людський капітал виступає ключовим чинником формування якісного туристичного продукту. Розвиток компетентностей підприємців, працівників туристичної сфери та місцевих жителів має здійснюватися через освітні програми, тренінги та професійні курси. Особливе значення мають знання у сфері екологічної відповідальності, сучасних управлінських підходів, маркетингу туристичних продуктів та сервісної культури. Формування локальної ідентичності та культури гостинності сприяє створенню унікального туристичного середовища, що підвищує конкурентоспроможність регіону.

Маркетинговий компонент моделі передбачає формування цілісної системи просування зеленого туризму. Необхідною є розробка єдиної маркетингової стратегії, яка позиціонуватиме Одеську область як екотуристичну дестинацію з унікальними природними та культурними ресурсами. Важливими інструментами є створення регіонального бренду, використання цифрових платформ, соціальних мереж, онлайн-маркетингу, а також залучення бізнесу до спільних промоційних кампаній. Це забезпечує підвищення впізнаваності регіону та формування позитивного туристичного іміджу.

Екологічна складова моделі передбачає інтеграцію принципів екологічної безпеки в усі елементи туристичної політики. Йдеться про впровадження екологічних стандартів, адаптацію до кліматичних змін, раціональне використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття. Система ризик-менеджменту має включати моніторинг екологічного навантаження, превентивні заходи щодо мінімізації ризиків, а також механізми оперативного реагування на екологічні загрози. Це забезпечує довгострокову стійкість туристичних територій та збереження природного потенціалу регіону.

Таким чином, вдосконалення публічного управління розвитком зеленого туризму в Одеській області має ґрунтуватися на інтегрованому підході,

який поєднує стратегічність, екологічну відповідальність, економічну доцільність і соціальну залученість. Реалізація запропонованих заходів створить передумови для формування сталої туристичної системи, здатної забезпечити довгостроковий розвиток регіону та підвищення якості життя місцевих громад.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Зелений туризм визначено як перспективний напрям сталого розвитку громад Одеської області, здатний поєднувати економічні, соціальні та екологічні ефекти, особливо важливі в умовах війни та післявоєнного відновлення. Попри значний туристично-рекреаційний потенціал регіону – вигідне розташування, природні ресурси, культурну спадщину та оздоровчі об'єкти – його використання стримується інфраструктурними проблемами, недостатнім фінансуванням, слабким маркетингом і низькою поінформованістю населення. SWOT-аналіз також засвідчив наявність зовнішніх загроз, пов'язаних із наслідками пандемії, війни та конкуренцією іноземних ринків, що потребує адаптивного управління та стратегічного планування.

Ефективний розвиток зеленого туризму можливий за умови партнерства влади, бізнесу та громадськості, що забезпечує інвестиції, розвиток інфраструктури та підвищення якості послуг. Система публічного управління потребує вдосконалення через фрагментарність рішень і слабку координацію, тому доцільним є комплексний підхід: регіональна стратегія, екологічні стандарти, освітні програми, цифрові та маркетингові інструменти, а також залучення міжнародного досвіду. Реалізація таких заходів сприятиме формуванню сталої системи зеленого туризму, підвищенню конкурентоспроможності регіону та збереженню природної й культурної спадщини у післявоєнний період.

Abstract

To date, the development of green tourism is becoming increasingly relevant in the context of sustainable regional development, particularly in Ukraine. The Odesa region, rich in natural resources, cultural heritage and historical sites, has enormous potential for the development of green tourism. Against the backdrop of contemporary environmental challenges, the necessity of environmental conservation, and the enhancement of local communities' quality of life, public administration in this field becomes increasingly vital. The relevance of studying the development of green tourism in the territorial communities of the Odesa region is driven by several factors. Firstly, green tourism contributes to the economic development of regions by creating new jobs and attracting investment. Secondly, it ensures the conservation of natural resources, as it focuses on environmental aspects and sustainable practices, thereby reducing the negative impact on the environment. Thirdly, the development of green tourism helps to build a positive image for territorial communities, enhancing their competitiveness in the tourism services market. Fourthly, green tourism aids the rehabilitation and reintegration of military personnel and veterans, as nature has a positive impact on their psychological well-being.

The article aims to explore ways of improving public management mechanisms for the green tourism sector in territorial communities in the Odesa region within the context of sustainable development.

Green tourism is identified as a promising direction for the sustainable development of communities in the Odesa region, capable of combining economic, social and environmental benefits, which are particularly important in the context of war and post-war recovery. Despite the region's significant tourism and recreational potential – its advantageous location, natural resources, cultural heritage and health resorts – its utilisation is hampered by

infrastructure problems, insufficient funding, weak marketing and low public awareness. The SWOT analysis also revealed external threats linked to the consequences of the pandemic, the war and competition from foreign markets, which necessitates adaptive management and strategic planning.

The effective development of green tourism is possible provided there is a partnership between the authorities, business and the public, ensuring investment, infrastructure development and improved service quality. The public administration system requires improvement due to fragmented decision-making and poor coordination; therefore, a comprehensive approach is advisable: a regional strategy, environmental standards, educational programmes, digital and marketing tools, as well as the incorporation of international expertise. The implementation of such measures will contribute to the establishment of a sustainable green tourism system, enhance the region's competitiveness and preserve its natural and cultural heritage in the post-war period.

References:

1. Arsenenko, I. A., Donchenko, L. M., Donets, I. A., Levada, O. M., & Zavialova, T. V. (2019). Regional trends in the development of rural green tourism in Ukraine. *World Science*, 1(2), 9–12. https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/28022019/6346
2. Bramwell, B. (1994). Rural tourism and sustainable rural tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1–2), 1–6. <https://doi.org/10.1080/09669589409510679>
3. Bulavynets, V. M., & Zaklekta, O. I. (2023). The role of green tourism in the development of rural territorial communities. *Efektivna Ekonomika*, (12). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.41>
4. Burkinskyi, B. V. (2023). "Green economy" – the basis of innovative development of the agricultural sector of Ukraine. *Prodovolchi Resursy*, 11(20), 256–264. <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-25>
5. Burkinskyi, B. V., Halushkina, T. P., & Reutov, V. Ye. (2011). "Green" economy through the prism of transformational shifts in Ukraine: Monograph. Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research of the NAS of Ukraine.
6. Cawley, M., & Gillmor, D. A. (2008). Integrated rural tourism. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 316–337. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2007.07.011>
7. Department of Ecology and Natural Resources of the Odesa Regional State Administration. (2025). Ecological passport of the Odesa region for 2024. <https://ecology.od.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/ekologichnyj-pasport-odeskoyi-oblasti-za-2024-rik.pdf>
8. Dubovych, I., & Seneta, Z. (n.d.). Modern theoretical, methodical and practical problems of rural green tourism development in Ukraine. <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/278>
9. Horishevskiy, P. V., Vasyliiev, V. P., & Zinko, Yu. V. (2011). Rural green tourism: Hospitality organization in the countryside: Textbook. Misto-N. https://tourlib.net/books_green/gorishevsky.htm
10. Main Department of Statistics in Odesa Oblast. (n.d.). Official website. <https://www.od.ukrstat.gov.ua/>
11. Hall, D. R., Kirkpatrick, I., & Mitchell, M. (2005). Rural tourism and sustainable business. Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/9781845410131>
12. Hurduzeu, G., Pânzaru, R. L., Medelete, D. M., Ciobanu, A., & Enea, C. (2022). The development of sustainable agriculture in EU countries and the potential achievement of Sustainable Development Goals specific targets (SDG 2). *Sustainability*, 14(23), Article 15798. <https://doi.org/10.3390/su142315798>
13. Kalyna, T., & Rudnichenko, Ye. (2024). Modern principles of enogastronomic tourism development in Odesa region. *Visnyk Khmelnytskoho Natsionalnoho Universytetu. Tekhnichni Nauky*, (1), 386–391. <https://elar.khmnu.edu.ua/items/4b48a30a-1df9-49f0-97a1-279e0ad9873c/full>
14. Kalmykova, I. (2024). Post-war synergy of rural green and gastronomic tourism in Odesa region. In *Rozvytkov mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn: tezy dop. mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 53–55). Alfred Nobel University. https://duan.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/thesis_int_econom_36_conf_vol3.pdf#page=54
15. Kravchuk, A. O. (2014). Rural tourism as a strategic direction of diversification of operational activity of agricultural sector entities in Odesa region. *Ekonomichni Analiz*, 18(3), 45–51. <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1013/721>
16. Kriukova, I. O., & Kravchuk, A. O. (2015). Current state and prospects of rural green tourism development in Odesa region. *Hlobalni ta Natsionalni Problemy Ekonomiky*, (5), 462–466. <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1101/1/Крюкова%20I.O..pdf>
17. Lane, B. (1994). Sustainable rural tourism strategies: A tool for development and conservation. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1–2), 102–111. <https://doi.org/10.1080/09669589409510687>
18. Lyzohub, V. A., & Perov, O. V. (2010). Opportunities of rural green tourism influence on the functioning of the social infrastructure of the agro-industrial complex. *Visnyk Natsionalnoi Yurydychnoi Akademii Ukrainy im. Yaroslava Mudroho*, (3), 64–68. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3459/1/Lizohub_Perov_64.pdf

19. Luzhanska, T. Yu., Makhlynets, S. S., & Tebliashkina, L. I. (2008). Rural tourism: History, present and prospects: Manual. (I. M. Voloshyn, Ed.). Kondor. <https://tourism-book.com/pbooks/book-35/ua/>
20. Mykhailiuk, O. L. (2013). Prospects for the development of rural (green) tourism in Odesa region. *Naukovyi Visnyk ONEU*, (2), 132–140. https://tourlib.net/statti_ukr/myhajljuk3.htm
21. Nezdoymynov, S. (2023). Prerequisites for the development of a cluster partnership in the sphere of rural green tourism of the territorial community. *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, (10), 121–130. <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-10-311-121-130>
22. Odesa Regional State Administration. (2023). Passport of Odesa region for 2022. https://oda.od.gov.ua/strapi/uploads/pasport_odeskoyi_oblasti_za_2022_rik_1abd4843c9.pdf
23. Odesa Regional State Administration. (2025). Passport of Odesa region for 2024. https://oda.od.gov.ua/strapi/uploads/Pasport_Odeskoyi_oblasti_za_2024_rik_ec9074f38a.pdf
24. Oppeld, L. I., & Hordiiian, A. O. (2014). International experience of green tourism in Ukraine: Problems and prospects. *Efektynna Ekonomika*, (1). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667>
25. Roberts, L. (2017). *New directions in rural tourism*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315248097>
26. Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: The case of Cyprus. *Tourism Management*, 23(3), 233–244. [https://doi.org/10.1016/s0261-5177\(01\)00078-4](https://doi.org/10.1016/s0261-5177(01)00078-4)
27. Stamat, V. M., Smyrnova, A. A., & Savchenko, N. S. (2018). Consumer behavior in the regional market of tourist services. *Visnyk Ahrarnoi Nauky Prychornomia*, (4), 23–33. <https://bsagriculture.com.ua/uk/journals/tom-22-4-2018/spozhivcha-povedinka-na-rinku-turistichnikh-poslug-regionu>
28. Ukrainian Association of Rural Green Tourism. (n.d.). Programs and service categories. https://www.old.greentour.com.ua/posluga/programm_kategory
29. Woods, M. (2011). *Rural geography: Processes, responses and experiences in rural restructuring*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446216415>
30. Zhyvko, Z., Borutska, Yu., & Rii, M. (2021). Factors of rural green tourism development in Ukraine. *Ekonomika ta Suspilstvo*, (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-25>

Посилання на статтю:

Шепель М.Є. Механізми підвищення ефективності публічного управління розвитком зеленого туризму в територіальних громадах Одещини у контексті сталого розвитку / М.Є. Шепель, Н.В. Гусаріна, А.А. Балан // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2026. – № 3 (85). – С. 120-128. – Режим доступу: <https://etr.economics.net.ua/files/archive/2026/No3/120.pdf>. <https://doi.org/10.15276/ETR.03.2026.12>. <https://zenodo.org/records/20684130>.

Reference a Journal Article:

Shepel M.Ye. *Mechanisms for Enhancing the Effectiveness of Public Administration of Green Tourism Development in the Odesa Region's Territorial Communities in the Context of Sustainable Development* / M.Ye. Shepel, N.V. Husarina, A.A. Balan // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2026. – № 3 (85). – P. 120-128. – Retrieved from: <https://etr.economics.net.ua/files/archive/2026/No3/120.pdf>. <https://doi.org/10.15276/ETR.03.2026.12>. <https://zenodo.org/records/20684130>.

This is an open access journal and all published articles are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0)